

Ми продовжуємо мандрівку у химерному світі віртуальної реальності (а, можливо – реальної віртуальності...). Сподіваємось, – не заблукати разом з Meddi Um. Тим паче, що вона цього разу обіцяла бути не сама...

ВІРТУАЛЬНА РЕАЛЬНІСТЬ

На цей раз ми мандруємо у химерний світ електронних медіа (тут нам теж потрібен провідник, його роль взялася виконати така собі Meddi Um).

CECI TUERA CELA*

*Пригадую майбутнє***

“Деякий час архідиякон мовчки споглядав велику споруду, а згодом простяг праву руку до друкованої книги, що лежала на столі, а ліву – до Собору Богоматері і, перевівши печальний погляд з книги на будівлю, промовив:

– Шкода, що он те уб’є це! ... Нічого не вдієш, мале перевершує велике; один-єдиний зуб осилує товщу. Нільська криса вбиває крокодила, меч-риба знищує кита, а книга уб’є споруду!”***

Мабуть, щось подібне міг би сказати й сучасний бібліофіл, трепетно стискаючи у руках друкований текст й скоса позираючи на CD-ROM-носій чи Інтернет.

На жаль, найперше, що породжує прихід нового, – панічний страх. Свого часу людство тікало від потяга (реального і створеного на екрані), жахалося фатаморган наукової фантастики; тепер стоїть перед брамою страху, за якою “мирний” атом, комп’ютерні віруси, віртуальна реальність... Цієї нерозумної звички воно навряд чи колись позбудеться.

Як і навряд чи коли-небудь усвідомить, що в новому “репертуарі” життя те, що вже “відбувалося між Тигром і Єфратом, у тіні висячих садів, десь коло тисячі літ назад”.

й не збагну –

Витоки “цифрової” аудіовізуальної культури у доісторичних видовищах: мисливській грі, похоронних та ініціаційних обрядах, ритуалах

* Фр. – те уб’є це.

** У Сотьо – “Пригадую минуле...”

*** Гюго В. Собор Паризької Божої Матері. – К.: Посередник, 1993. – 446. – С.154-155.
Далі текст В. Гюго “вплітається” у наш.

первісних цивілізацій, шаманстві, містеріях, тріумфах, бенкетах, оргіях, літургіях і месгах... *До того, як людство “заговорило”, воно спілкувалося за допомогою інших знакових систем.*

Почасти найдревніші тексти “оживають” і в “організмі” сучасної (головно теле-, інтернет-) комунікації: у кінематографі, сенсаційних шоу, репортажах з гарячих точок планети тощо. Тоді ми достеменно можемо собі уявити, якими були справжні діонісійські вакханалії, що супроводжувалися наркотичними станами та язичницьким блудом – жахом і блаженством тваринного у людині.

Екстатично повертаючись крізь медіапростір до свого первісного “Едему”, де поєднуються життя і смерть і неподільно панує весь об’єм сфери чуттєвості (без поділу на “пристойне” та “непристойне”), де “насолоджуватись” можна “красивим” і “потворним”, “добрим” і “злим”, ми “граємось” у вічну гру із сакральними цінностями, гру, яка звільняє нас від обмежень та нав’язаних культурою табу.

“Тліє” екран/монітор (еквівалент первісного вогнища?),.. ми його (тепер, як і колись?) захоплено споглядаємо... За якусь одну мить змішується вигадка та реальність: дороги Сан-Франциско, фрагменти маскараду, “Євангеліє від Пилата” (розділ 9, вірш 25), курс валют, скрип гойдалки, мертве тіло, блазень, повія, кейс з грішми, сигналізація, дзеркало, порнографія, поліція, багато цвяхів і щурів... “Тільки не треба запитувати у чім мета гри, – промовляє голос за кадром, – мета у тому, щоб грати!”... І нам справді нічого не лишається, як продовжувати цю “безглузду” “розвагу”: тікати від собак, кидатися грішми, займатися сексом, ховатися у смітниках, розглядати порно, “помирати”... зрештою – опинитися у могильнику, щоб *незабаром знову потрапити на життєвий “карнавал” “заново народженою” людиною* (за трилером Д. Фінчера “Гра”).

Віртуальна ілюзія Девіда Фінчера нагадує осучаснену ініціацію, як, до речі, й інформаційний простір загалом, що є, на наш погляд, чимось на кшталт комплексу “обрядових випробів”, за допомогою яких споживач інформації чинить таїнство зміни власного статусу.

Коли ж розпочинається минуле?

Посередники... медіуми... медії... З одного боку, наші засоби, способи та умови життя. З іншого – те, що (як казав Мефістофель) ми “у думках зв’язали з поняттями руйнації і зла”...

У віртуальному королівстві міфічного “мешкають”, парадоксально вписуючись у вічність непроминальних форм і значень, “мантікори”, “химери”, “пігмеї”, “гіганти” та інші “бестіарні” витвори. Тут (у просторі медіа) можна з відвагою архаїчного блазня висміювати святині, глумитися над сакральним, пародіювати за логікою зворотності життя. Ефірне нагромадження фактів, подій, персонажів, багаторівневі лабіринти остаточно заплутують нас, спонукаючи вийти за межі тривіальної видимості у царину витокової семіотики добра і зла. Так електронні ЗМІ крізь тисячолітній досвід із профанного часу повертають нас до джерел.

Додам лише,

Щоб “виборсатися” з медіальних хитросплетінь, потрібно володіти неабиякою здатністю до медитацій та на правду енциклопедичними знаннями.

Однак старомодна європейська “гуманістична” віра в існуючий еквівалент моделі довершеності і духовного відродження і досі переноситься не на електронне, а на друковане “слово” (уособлення класичної бібліотеки?), яке начебто було першим і досі лишається суттєвішим важливішим і вартіснішим.

Ще з середини 60-их років минулого століття протистояння “телебачення-книга” стало предметом бурхливого обговорення у колах фахівців. Тоді французький вчений Р. Ескарні визначив три типи взаємостосунків аудіовізуальної та книжкової культур: абсолютне переважання елітарного друкованого над популярним аудіовізуальним (європейський варіант), помітна перевага телебачення, з потужним представленням книжкового виробництва (американський), домінування візуального (для країн, що розвиваються). Поділ вважався ефективним до пори до часу. Однак з появою системи “Інтернет” та мультимедійних засобів комунікації з’явилася електронна книга; і – традиційна антиномія набула дещо іншого забарвлення, бо *непримиренна до “бісівських дійств” друкована інтерпретація життя потрапила якраз у їх серцевину – на умовах інтермедії.*

Отже, комунікація та культура повернулися до найприроднішого свого стану – первісного синтезу – коли усі медіуми та дійства становлять єдине нерозривне ціле? У такій ситуації повинні втрачатися й усі протистояння, альтернативи та компроміси. *А отже, вже ніщо нічого не вбиває?*

що люди взагалі

І тут ми починаємо зримо спостерігати, як витворена віками грандіозна естетико-комунікативна “споруда” нищиться “реставраторами”: її руйнують визначні дипломовані вчені, що свідомо – із „розбірливістю” „етичних”, „естетичних”, ідеологічних настанов та “доброго” смаку – “списують” цю вікопомну “будівлю”, підміняючи – “задля слави Парфенону – мережива готики листям цикорію”.

Обрали вірний шлях

Як це не парадоксально, ажіотаж довкола “загарбницьких стратегій” новітніх електронних ЗМІ справді найбільшою мірою спровокований негативною реакцією на їх продукцію “академічної” науки, що найчастіше оцінює аудіовізуальний дискурс та його ідеї у світлі культурних етичних та естетичних норм нового часу і заперечує продукване медіа (передусім – розважальність) за формулою: “це погане тому, що це погане” (варіанти – чуже, непристойне і. т. под.).

Однак електронні ЗМІ не коряться “прогресивним” пропагандистським настановам та не поспішають запопадливо змінювати свій “потворний лик” (бо те, що лежить в основі їх глибинної естетики виявляється сильнішим), а творять базований на стійких кодах та архаїчних моделях добре організований самодостатній – *адекватний реальності* – світ.

Витоки пов’язують mass media із сферою закодованого у їх глибинах сакрального, а отже – непорушного, тому вони (“свідомо” чи “несвідомо”?) орієнтуються не так на новизну, як на інакшість, яка опирається на пам’ять. Творці медіатекстів (на противагу виробникам друкованої продукції) будують свої проекти на достатньо бідних означуваних, щоб можна було “наповнювати” їх щоразу іншими значеннями. Звідси, зауважена Р. Бартом (і нещадно “критикована” “серйозними” науковцями!), міфічна псевдопростота техногенного простору. Певною мірою – то карикатура, стилізація, що, плавно і невимушено “уводить проминальне у ранг вічного”.

Отже, аудіовізуальна гра не лише привід для розкутих веселощів. Своєю глибинною сутністю вона сягає сфери набагато вищого. Медіапроекти (як і давні майданні дійства?) трансформують трагедію буття у рятівний амбівалентний кіч. *Гра у хаос, через яку нині, як і колись, знецінюється земне й короткочасне й величається гармонія Вічного, триває...* А будь-яка гра, за спостереженнями лудологів, – це поривання до життя. Не до якогось там певного його способу, освяченого модою, ідеологією чи традицією, а до дійсності, якою б вона не була. До життя, яким воно є.

*у цьому світі.
Сотью.*

Вістовники, квестори, глашатаї, кедді, нувелісти, оратори, журналісти... на різних витках цивілізації займалися розповсюдженням зведеної – за умовою сенсаційності – у квадрат чи куб інформації. Система масової комунікації ускладнювалася, не гублячи єдності, вона постійно доповнювалась, але, будучи внутрішньо гармонійною, нічого не втрачала. Людське мислення, змінюючи свої форми, змінювало і способи та засоби їх вираження. Ключові ідеї кожного покоління “писалися” іншим чином, на якісно іншому “матеріалі”: синкретика дійства приборкалася каменем Орфея, камінь звільнив дорогу свинцеві Гутенберга, друковане слово поступилося зображенню; а візуальне знову “обгорнулося” в органічно йому притаманний синтез, у якому, за словами В. Гюго, “Біблія подібна до пірамід, Іліада – до Парфенону, Гомер до Фідія. Данте в 13 столітті – це остання романська церква, Шекспір у шістнадцятому – остання готична святиня”... *“З погляду Вічності” у аудіовізуального медіапростору, на нашу думку, є дві перспективи: стати останньою Вавилонською вежею або першим Вселенським Собором.*

Чим він стане – не знає ніхто. Кожен „провидець” – будівничий, який формує передбачення, кладучи в основу власну імітацію „каменю”. Так стіна за стіною виростають священні будівлі і пародії на них – міста-змішання

оригіналів, ерзаців та палімпсестів. Щось на кшталт віртуально “відтвореної” Умберто Еко Райської Долини, у якій рабодруківна система Apple Nominator за 10 годин друкує кодекс Хаммурапі, єгипетський раб-писар Toth 3 Megis-Dos “форматує” під час копіювання: ліпить, сушить на вогні і одразу пише ієрогліфами, а “портативні” астрологи із стійким антивірусним імунітетом майстерно пророчать Зодіак. От тільки... мало не щодня у цій долині з’являється нове наріччя... Побоюються навіть, що зрештою може статися змішання програм...

Однак мешканці Тодішнього Тепер “достеменно” і “точно” знають: навіть, якщо це й станеться, то, звісно, не у Вавилоні... *Будь-де, тільки не там...*

Медді Ум